

J. J. LE ROUX.

HANDLEIDING IN HET AFRIKAANS VOOR NEDERLANDERS.

UITGAVE VAN „HET FONDS TEN BEHOEVE VAN
HET HOLLANDSCH ONDERWIJS IN ZUID-AFRIKA”

AT

LER

— S. L. VAN LOOY — 1921.

J. J. LE ROUX.

HANDLEIDING IN HET AFRIKAANS VOOR NEDERLANDERS.

UITGAVE VAN „HET FONDS TEN BEHOEVE VAN
HET HOLLANDSCH ONDERWIJS IN ZUID-AFRIKA”

AMSTERDAM — S. L. VAN LOOY — 1921.

AT LER

INLEIDING.

Met dit werkje, dat zijn ontstaan te danken heeft aan een vererend verzoek van de *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging*, heeft de schrijver het Nederlandse publiek een hulpmiddel willen bieden tot het gemakkelijk begrijpen, aanleren en waarderen van de Afrikaanse taal, die zich, niet alleen om materiële redenen, maar ook om de frisse jonge literatuur, die ze aanbiedt, in toenemende belangstelling mag verheugen. Hoewel steeds rekening is gehouden met de uitkomsten van taalwetenschap en taalhistorie, wil dit boekje dus in de eerste plaats in praktische behoeften voorzien. Daarom is gebruik gemaakt van een indeling en terminologie, die voor een ieder gemakkelijk te begrijpen zijn, en is de uiterste beknoptheid nagestreefd.

Voorop is gesteld, dat het Afrikaans in de kern dezelfde taal is als 't Nederlands, waaruit 't sedert de zeventiende eeuw gesproten is. De volle nadruk komt dus te vallen op de verschillen, terwijl de veel grotere identiteit stilzwijgend wordt aangenomen. Om praktische redenen is daarbij uitgegaan van het heden-daags Algemeen Beschaafd Nederlands. Slechts hier en daar kon de schrijver de verzoeking niet weerstaan om te wijzen op een overeenkomst tussen 't Afrikaans en een vorm uit een of ander Nederlands dialect; waar zo'n vorm — of ook wel een vorm uit een vreemde taal — tussen haakjes aangegeven is, is dat geschied, niet alleen voor de vergelijking, maar ook omdat 't Afrikaans naar zijn mening daardoor beïnvloed is.

Volledigheid kon niet worden beoogd, maar toch hopen we, dat de Nederlander niet tevergeefs zal zoeken naar die inlichtingen, welke voor een goed begrip van de Afrikaanse taal onmisbaar zijn. Het systematies vermelden van bronnen zou niet in overeenstemming met de praktische aard van het boekje te brengen zijn; uit dergelijke overwegingen is van het uitvoerig bespreken van wat als twijfelachtig kan worden beschouwd, afgezien, en zijn herhalingen — ook waar een strenge indeling die zou eisen — voor zo ver mogelijk vermeden.

Het toenemende gebruik van 't Afrikaans in 't openbare leven en op school heeft in de laatste jaren aanleiding gegeven tot het

zeer bedenkelijke verschijnsel, dat men in uitgebreide Afrikaanse kringen gaat doen aan een kunstmatige reglementering van de taal, die een leger van taaldespoten in het leven heeft geroepen in een eeuw, waarin het despotisme heet uitgediend te zijn. Deze despoten vindt men in honderdtallen op de scholen, waar de voorlichters der jeugd zich niet afvragen: „Wat zegt men in beschaafd Afrikaans?” maar: „Wat schrijft de Akademie voor?” Men vindt ze in de redaktie-kantoren van nieuwsbladen en tijdschriften, die zelfs in ondertekende bijdragen niet de taal van de schrijver maar van de redakteur geven. Men vindt ze, helaas! ook (en dan met veel gezag bekleed) in de rangen der taalonderzoekers. Een paar voorbeelden. — Na gewezen te hebben op de dubbelvormen *gaan* en *gaat*, *staan* en *staat* enz. in de Tegenwoordige Tijd, zegt Malherbe (*Afrikaanse Taalboek* p. 60): „Met die oog op die onderwijs sou 'n normalisering in die rigting van *n*-vorme aan te beveel wees”. De Akademie in 1918: „Ten gevolge van die eenlettergrepigheid bij verkleinwoorde skrywe ons *waantjie* naas *waens*, *leuntjie* naas *leuens*”; en de Akademie in 1920: „Die verkleinwoorde van woorde soos *laer*, *reël*.... behou die spelling van die grondwoord: *laertjie*, *reëltjie*”. Gelegenheid tot willekeur wordt vooral geboden door de plaatselike spraakverschillen en de afwezigheid van een wetenschappelike basis voor de regeling van onze spelling.

Wat de plaatselike verschillen betreft, deze zijn — de uitgestrektheid van het taalgebied in aanmerking genomen — opvallend weinig, maar 't lastige is, dat geen enkele plaats of streek alsnog als toonaangevend beschouwd kan worden. Onder deze omstandigheden is het enig redelike standpunt om alle beschaafde vormen als gelijkwaardig te beschouwen. Voor onbeschaafd kan alleen worden gehouden, wat in die streek, waar 't voorkomt, voor plat wordt aangezien, of wat in een zó onbelangrijke of afgelegen streek voorkomt, dat 't ten opzichte van de algemene taal als plat kan worden bestempeld. Als dit beginsel wordt aanvaard, zal de schoolgaande jeugd niet gedwongen worden, zijn eigen beschaafde vormen bij 't schrijven te vervangen door de vormen van een willekeurige andere streek, maar enkel moeten leren om bij 't lezen — evenals bij 't spreken — ook andere vormen dan zijn eigene te herkennen. Daarom is het zeer te betreuren, dat de Akademie (die, hoewel reeds aanvankelijk de meest gebruikelike uitspraak als norm willende aannemen, zichzelf toen toch nog weersprak en waar verschillende vormen in algemeen gebruik waren, ook die verschillende vormen erkende) tegenwoordig zo zeer de kant van willekeur en despotisme opgaat. Tans kiest de Akademie eenvoudig *één*

vorm, *gewoonlik* de meest gebruikelike, en verwerpt alle andere en dat nog wel zonder het publiek in te lichten over de redenen voor die keuze. In dit boekje nu is ernaar gestreefd, voor zover mogelijk een beschrijving te geven van alle vormen van de levende taal, onverschillig of zij de erkenning van de Akademie genieten of niet. Bij vormen, die algemeen voor plat worden gehouden, is dat echter uitdrukkelijk — gewoonlik in kleiner lettertype — vermeld.

De spelling, die door de algemene gehechtheid aan 'n overgeleverde traditie toch reeds een ingewikkeld en netelig vraagstuk oplevert, zal immer een vruchtbaar terrein voor willekeur blijven aanbieden, zolang men aan de leiband blijft gaan van vijf vaak tegenstrijdige of elkaar kruisende grondbeginsels. En dat is uiterst jammer, want men is soms „uit logeren of op reis”, en als men dan vergeten heeft, een woordelijst en grammatika bij zich te steken, is het zelfs voor de beschaafd sprekende Afrikaner uiterst bezwaarlijk, „erkend” Afrikaans te schrijven. 't Is om deze reden, dat schrijver dezes zijn landgenoten, die de ondankbare taak van spelling-regeling op zich hebben genomen, in overweging wil geven, de vijf beginselen door één te vervangen. Naar zijn bescheiden maar vaste overtuiging zal dat ene dan onvermijdelijk moeten zijn: „iedere klank steeds op dezelfde wijze weer te geven” en wel met erkenning van alle beschaafde klanken. Dan zal de spelling-politiek één vaste lijn kunnen volgen en erop gericht moeten zijn, om, na verloop van tijd en telkens op 't geschikte moment, iedere schrijftraditie op te heffen, die met dit beginsel in strijd is.

Deze inleiding kunnen we niet besluiten zonder andermaal een woord van biezondere dank te brengen aan Prof. Dr. A. C. B o u m a n, die in de drukke dagen vóór zijn vertrek naar Zuid-Afrika nog het grootste gedeelte van de Handschriften doorgelezen en van waardevolle opmerkingen voorzien heeft.

En hiermede hopen wij, dat dit ons werkje — ondanks zijn gebreken — velen tot nut moge zijn.

DE SCHRIJVER.

LIJST VAN AFKORTINGEN.

Aant. W.	Aantonende Wijs.
Aanv. W.	Aanvoegende Wijs.
Afr.	Afrikaans.
Akk.	Akkusatief.
Attr.	Attributief.
Betrek. Vnwd.	Betrekkelik Voornaamwoord.
Bezitt. Vnwd.	Bezittelik Voornaamwoord.
Bijv. Nwd.	Bijvoegelik Naamwoord.
Bijwd.	Bijwoord.
b.v.	Bijvoorbeeld.
Dat.	Datief.
d.i.	dat is.
Dy.	Duits.
Eng.	Engels.
Enk.	Enkelvoud.
Fr.	Frans.
Hott.	Hottentots.
Lidwd.	Lidwoord.
Mal.	Maleis.
Mann.	Mannelik.
Mnl.	Middelnederlands.
Mv.	Meervoud.
Ndl.	Nederlands.
Nom.	Nominatief.
Onbep. W.	Onbepaalde W.
Onoverg.	Onovergankelijk.
Onv. Teg. T.	Onvolmaakt Tegenwoordige Tijd.
Onv. Verl. T.	Onvolmaakt Verleden Tijd.
Onz.	Onzijdig.
Opm.	Opmerking.

Overg.	Overgankelijk.
Overtr. Tr.	Overtreffende Trap.
p(p).	Pagina('s).
Pers.	Persoon.
Pers. Vnwd.	Persoonlik Voornaamwoord.
Port.	Portugees.
Pred.	Predikatief.
Stell. Tr.	Stellende Trap.
Teg. Deelwd.	Tegenwoordig Deelwoord.
v.b(b).	Voorbeeld(en).
Vergr. Tr.	Vergrotende Trap.
Verl. Deelwd.	Verleden Deelwoord.
vgl.	vergelijk.
Vkl. Wd.	Verkleinwoord.
vlg(g).	Volgende.
Vnwd.	Voornaamwoord.
Volm. Teg. T.	Volmaakt Tegenwoordige Tijd.
Volm. Verl. T.	Volmaakt Verleden Tijd.
Vr.	Vrouwelik.
Ww.	Werkwoord.
Zst. Nwd.	Zelfstandig Naamwoord.
